

HARAI DÉNES¹

Eredetiség vagy kulturális klónozás?

Originality or cultural cloning?

Absztrakt

A rövid beszélgetés – Dr. Ujházi Loránd és Dr. Harai Dénes között – segít megérteni ezt a differenciált problémát – archaikus népi gondolkodás – korunkban és térségünkben. Az archaikus népi gondolkodás gyökerei: a mítoszok, vallások, rítusok, szokások, sajátos logikai alakzatok. A „népi” kifejezés nagyon ambivalens a magyar történelemben – mert a totalitárius hatalom azzá tette – különösen az ’50-es években, mert egyik oldalról a hatalomnak szüksége volt rá, a másik oldalról üldözte képviselőit. A nagy költők, írók – Sinka István, Féja Géza, Veres Péter, stb. – értéket adtak a magyar vidéki életnek, s ezek az értékek nem fakulnak. Ezen a területen a pedagógia nagy felelőssége és küldetése, fenntartani az értékeket (patriotizmus, stb.)

Kulcsszavak: archaizmus, paraszt, katona, pap, vallás, rituálé, konvenció.

Abstract

The brief discussion – between Dr. Lorand Ujhazi and Dr. Denes Harai – helps to understand this differential problem – that of archaic popular thinking – in our present age in this region. The roots of archaic thinking: myths, religion, rituals, conventions, special logic patterns. This notion of “popular” was a very ambivalent one in the Hungarian history, – because the totalitarian power had made it – especially in the 1950s, because from one side the power needed it, whereas from the other side the power went after its representatives. The big poets and writers – István Sinka, Géza Féja, Péter Veres – had given value to the Hungarian country-life, these values do not fade. The pedagogy has a big responsibility and a mission in this field, to maintain the values (patriotism, and so on).

Key words: archaism, peasant, soldier, patriotism, priest, religion, ritual, convention.

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztisképző Kar, egyetemi tanár – National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, Professor, E-mail: harai.denes@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-8302-9516

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

Harai Dénes „Az archaikus népi gondolkodás” című kötete néhány hónapja jelent meg Kató és Fivére kiadó gondozásában, a Kaposvári Nyomda szép kiállításában.

ARCHAIKUS NÉPI GONDOLKODÁS – MENNYIRE IDŐSZERŰ EGY ILYEN TARTALMÚ KÖTET NAPJAINKBAN?

A magyar nemzet, melynek története évezredekre nyúlik vissza eredeti, különleges – Veres Péter kifejezésével – *sajátos képlet*. Az elmúlt évezredekben az élet-, gondolkodás-, viselkedés-, és szokásmódok nemcsak megteremtődtek, öröklődtek, hanem át is értékeltődtek, de elszakadni tőlük nem lehet, mert ez az a burok, vonatkozási rendszer, melyben az ember önmagát, élete teljességét, küzdelmeit és összhangját tapasztalja a természetben. Egyébként is, a gondolkodás, különösen az *időbeli* folyamatosság megteremtésére, fenntartására energiát fordít, vissza-visszaemel tartalmakat. „Az őstörténet a nemzet családtörténete.” – írta Hóman Bálint, s ez, a népek-népcsoportok „*családtörténete*” szélesedett ki, az újkor önmagára büszke polgárságának *világtörténelmévé*. Ez a családtörténet a *hagyományok forrása* is. Az archaizmusok (gör. arche: ősi alapminták, alapstruktúrák, szellemi-alaprajzok, gyökerek, elvek). Magyarország ismét, az „*aktivitás feszültségében*” él s ennek során meg kellene oldani szerteágazó feladatait, de meríthet energiát gazdag hagyományaiából.

Nem kell nagyon éleslátónak lennünk ahhoz, hogy felfigyeljünk a globalitás és a nemzeti csoportkohézió konfliktusaira. A globalitás jellemzői között olyanokat is találunk, mint: a korábbi emberi-kötelékek, a csoportszolidaritás megbomlása; a lojalitás és a hazaszeretet zavarai, és nem utolsósorban a média közreműködésével a tudatok vezérlésére való törekvés. A nemzeti értékekkel szemben miért lennének jobbak, kérdezhetnénk, a kulturális klónozás nemzetközi gurujai által közvetített homályos érdekű, tartamú és célú rögeszmék, melyekben egyre több nemzet nem osztozik, mert *nem akarja eredetiségét elveszíteni?* Paradox az, hogy a *kulturális klónozó*k, miközben minden nemzeti hagyományt tagadnak, a saját hagyományait, rögeszméiket igen nagy igyekezettel képviselik, védelmezik és terjesztik. Amerikában is szellemi guruk termelték a politikai korrektséget (political correctness „PC”), mint *viselkedési értéket*, de az elnökválasztási folyamatban (2016) még Clint Eastwood is úgy nyilatkozott, hogy elege van *ebből a típusú korrektségből*, amibe az elit csoportok intoleranciájukat burkolták, s még több tíz millióan gondolták ugyanígy. Az ilyen értékek a gazdasági fejlődés és a technikák-technológiák pragmatizmusára, a konfliktusok, válságok fegyveres erővel való „*kezelésére*” épülnek, és gyakran változnak.

Magunk is tapasztaljuk, hogy még napjainkban is létezik *egy falusi és egy városi kultúra*. A népi élet valóság tartalmait – jelenjenek meg azok a természeti, tárgyi, személyi vagy közösségi síkon – sajátos építőkövei az emberi tapasztalatnak, az ember világra eszmélésének, feszültségeivel együtt. Megállapíthatjuk azonban, hogy a „*nép*” valamint a „*népi*” szóra, különösen a 20. század második felében, a hatalom is érzékeny volt, de fontosnak találta, hogy még a művészet is a „*népé*, a népről és a népnek szóljon,” majd divatba jöttek a „*népi hatalom*”, a „*forradalmi népmozgalom*”, „*népi demokrácia*”, „*népnevelés*”, „*népképviselő*” politikai kifejezések szemben a „*polgári melankólia és halálhangulattal*” és annak terjesztőivel. Az 1950-es évek végén a hatalom megteremtette

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

a *bizalmatlanságot* e fogalommal, és képviselőivel szemben, – erőszakkal felgyorsította a társadalmi-termelési szerkezet változtatását. Míg 1948 előtt még úgy nyilatkoztak, hogy egyaránt van benne *progresszív*, és „*reakciós*” mozzanat is, 1948-at követően már *csak reakciós* volt, – mi több megbélyegezte az *antiszemitizmus*, a *nemzeti szűkkeblűség*, valamint a *búsmagyar-világfájdalmas nacionalizmus*, és a *szélsőséges idealizmus* vádjával is, mint „*levitézlett ideológiát*”, melyet osztályharcos lendülettel „*teljesen szét kell zúzni*”. A kíméletlen kritikából kijutott az „Alföld”, a „Tiszatáj” valamint, valamint a „Dunántúl” című önálló hangú folyóiratoknak, s megsemmisítő bírálatokat kaptak olyan kiemelkedő képviselői, mint Németh László, Sinka István, Kalász Márton, Kodolányi János. Mindeközben, a valódi népi írók tudták, hogy *a népnek megvan a maga végtelenje*, s maradandó műveket alkottak, anélkül, hogy elsajátították volna a „*szükséges és helyes látásmódot*”, mert ők – ha lehet így fogalmazni – azzal jöttek a világra, s hozzáfogtak az üzenet kibontásához. Úgy gondolom, hogy – az *emlékeztetés-terrorjának* évtizedei után – *a döntő feladat*, „*nem felejteni*”, s figyelni azokra a költőinkre, íróinkra, zeneszerzőinkre, történészeinkre, folkloristáinkra, akik alkotásaikban, azóta is, *szálagzatják* a múlt *finom lelki, szellemi fonalait, értéket adva ennek a szép, de történelmileg nagy áldozatokat követelő életformának, kiemelve a népi gondolatnak s értékeinek eredetiségét, tisztaságát*.

MIRE GONDOLSZ, AMIKOR TÖRTÉNELMI ÁLDOZATOKAT EMLÍTESZ?

Most – emlékezzünk csak az első nagy háború centenáriumával kapcsolatban –, a hadviselő nemzetek veszteségre. A központi hatalmak 23 millió, az antanthatalmak 42 millió katonájából 8,5 millió lett hősi halott, azaz 13 %-a fegyverrel harcoló katonáknak megsemmisült, mint ahogyan írták a korabeli angol lapok „*killed in the war*”. Az *adat önmagában is megdöbbentő*, – de nem feledhetjük azonban, hogy – a katonák ebben az időben *parasztkatonák* voltak (mint ahogyan az megelőző évezredben mindig, de hozzáteszem, még a második nagy háborúban is!), beleértve ebbe *az első-, és második-generációs munkásságot*, akik *társadalmi származásukat tekintve szintén parasztok voltak, azaz a társadalom-alapjának jelentős része megsemmisült Oroszországban, Németországban, az Osztrák-Magyar monarchiában, Olaszországban és még sorolhatnánk*. A jelzett adatok nem érintik a hadirokkantak millióit, az elesettek családjainak ellehetetlenülését, sok esetben megsemmisülését.

VÁZLATOSAN MIT LEHET MONDANI A NÉPI GONDOLKODÁSRÓL?

Egy nép gondolkodását, tanulmányá „*összerakni*” nem lehet, s minden analitikus törekvés ellenére csak *vázlat maradhat*, mert a magyar ember, s a népi élet más: egy *befogadó* szemével; más (volt) *osztályharcos* szemüvegen át; más egy *torzító foncsorozottságú „magas kultúra”* szemüvegén át *kémlelve*; s teljesen más ezt a bensőséges *életet élők önreflexiója* szempontjából, aki tudják, hogy nemcsak *megalkuvásaik*, de *civódásaik, örületeik, kísérteteikkel küzdő férfias vitézkedéseik, zsenialitásuk szikrái, karaktereik is ebből a magyar világból valók*, s mindez olyan *dinamikus egész*, amit tiszta szerkezeti elemeire,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

fogalmakra visszabontani nem lehet. A közbeszédben az „egyszerű paraszti ésszel” formulával kezdjük mondanivalónkat, ha valami reálisan létező, egyértelmű összefüggés *belátásáról* van szó, melyhez elég a gyakorlati józanság. A népi gondolkodás, – N. Hartmann kifejezésével – minden társadalom *alapszituációjához* tartozik, a *paraszti totális életforma*, nem más, mint *létvizony*, mely szélesebb értelemben használatos kifejezés, nemcsak a sokrétű parasztságra, és annak jelenség- és motivációs-világára – mint *kezdetre* vonatkozatható –, mert az emberek kis-, és nagycsoportjainak eltérő létviszonyai is *átfedik egymást*. E közben van legközelebb egymáshoz, az *egyén* önaktivitása, élménye, időtudatának természeti tagolódása, termelési eredményességének labilitása, stb., saját *társadalmi csoportjával*. A népi gondolkodást Magyarország esetében – a helyi színek (fr. *couleur locale*), lelki tartalmak, és „*műhelyek*” mellett – viszonylag *egyenletesnek* lehet mondani, mert nem tagolódott (Erdély kivételével) önálló régiókra, mint Pomogáts Béla írja (Alföld, 2009) „...nem voltak igazán meghatározók az országrészek szerint történő kulturális elkülönülések.”

Szabályszerűségként foghatjuk fel, hogy a gondolkodás minél közelebb van a természet nyers viszonyaihoz (választásaiban, döntéseiben, reakcióiban), annál jobban hatalmába keríti a konkrét részlet. Azaz *parasztnak lenni nem szerep*, szerves részvétel a természetben. Amikor erről gondolkodunk, akkor az „*empátia*”, a *beleérzés önmagában nem* elég. A népi gondolkodásban is funkciója van, az előérzeteknek (intuíciónak, rezignációnak, sejtésnek), analógiáknak, jelek üzeneteinek, s mindezek tapasztalati anyagának. E gondolkodást erősítik a munkával kapcsolatos olyan értékek, mint a *kitartás, hatékonyság, gazdaságosság, ésszerű munkaszervezés*, valamint a *monotónia túrése*. Nem a gondolkodás dinamikájára utalva mondhatjuk, hogy a városi ember gondolkodása könnyebben *menekül* egyik világdimenzióból a másikba, mint egy falusi emberé. A gépet nem kell motiválni, a lovat azonban igen; egy gép túlajtása örömezzet kelthet, az állat túlajtása nem; a gépen a rizikófaktorokat műszerek jelzik, az állatról viszont le kell *olvasni*, és sorolhatnám. A világ gyakorlati sorsával közvetlen kapcsolatban, a földműves-állattenyésztő-növénytermesztő ember gondolkodása áll, olyanoké, akik az emberi lét alapjainak újratermelését végzik. Egymás viszonyítási-, vagy nézőpontjává a falusi-, és a városi gondolkodást csak bizonyos mértékig tehetjük.

TUDOM, HOGY UTALNI SZOKTÁL G. M. C. DUBY (1919-1996) HÍRES FRANCIA KÖZÉPKORTÖRTÉNÉSZ MUNKÁIRA, AKI A PARASZTRÓL, A KATONÁRÓL ÉS A PAPRÓL ÚGY VÉLEKEDETT, HOGY AZOK AZ EURÓPAI KULTÚRÁBAN NEM SZORULNAK KÜLÖN IGAZOLÁSRA, LEGITIMÁCIÓRA.

Valóban. Az elmúlt évezredben a paraszt, a katona és az egyház szoros összefüggésben volt egymással, ebben a világban ismerte fel magát. Vallások tudat-források. Az egyedi embereknél Isten általában nem a tudat helyére került, hanem mindent átítató lelki-elemként szívódott fel bennük. *Isten dicsőítése, valamint az emberek és saját nemzetségük nyelvének, hősei történelmi tetteinek, asszonyai szépségének dicsőítése teremtette meg az emberiség intellektualitását, azonosságtudatát, rituáléit, valamint más, közösségi tudatmezőit, – Arisztotelész kifejezésével – „mineműségeit”, ettől lett, az a*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

mással össze nem téveszthető minőség, különösség, ami. Ez a közösségi hagyomány minden földrészt sajátossága. A Tízparancsolat belső szerkezete szerint tartalmaz egy szeretet sorrendet, majd hirtelen megjelenik a „Ne ölj!” parancsolat. Az etikai tartalom szempontjából fontosnak tartom, hogy a Tízparancsolat szerkezetéből nincs kiút a gyűlölet felé!

Katonai vonatkozását viszont a témának azért emelném ki, mert a harcra-küzdelemre épülő archaikus szerkezetek, erőteljesen jelen vannak a modern társadalomban is, különösen akkor érzékeljük ezt, amikor a bázis szükségletek megszerzésére redukálódik a világ, és a kíméletlen verseny szabályozza a folyamatokat, melynek eredményeként a társadalom humán-térfogata erősen beszűkül, s az emberbe vetett hit csökken. Történelme során a magyarságot, a nagy konfliktusok, fegyveres vereségek – Muhi (1241), Mohács (1526), Majtény (1711), Világos (1849), Trianon (1920) – önbizalmában lehet, hogy gyengítették, de történelemtudatában, hazafiságában meg nem törték. A szabadság objektívációi – mozgás, verseny, önmegvalósítás, terjeszkedés, stb. – régióinkban sajátos jelentéseket kaptak, a kétkezi-munkából élő magyar emberektől évszázadokkal ezelőtt sem volt idegen a napi 14-16 órás „kenyérharc”, ami ismét gyakorlattá vált. A fizikai nehézségek elviselése természetesen hatással van a lelki türesre-türelemre is, ami hozzájárult, hogy évszázadokon keresztül sem bomlott fel a magyarság lelki egysége, valamint a harcban emberfeletti kitartásra ösztönözte. A párbeszéd és az erőszak nem helyettesítik egymást, mindkettő, mindig valamilyen rezonancia szinten van a történelemben.

MIT KEZDJÜNK AZ „IDEGEN” KIFEJEZÉSSSEL?

Megjegyzem – figyelemmel jelenkorunk népmozgásaira is – hiába küzdünk az „idegen” kifejezés ellen. Az «idegen» bázis-komplexus, az önvédelmi reflex része, mely az évezredek alatt alakult ki, nem változhat meg gyorsan! Az emberek különbözőek, és ez a különbözőség-különösség emberi és szervezeti energiaforrás, a verseny, a nagyobb teljesítmények, és nem utolsósorban a társadalmiság alapja, ha ez nem így lenne, akkor a kapitalizmus is összeomlott volna már, nemcsak a szocializmus, amely nem akart erről tudomást venni, és összeomlásáig tagadta. A gyilkolásra felszólító szövegek, azért veszélyesek, mert miközben zárójelbe teszik az emberi életet, eloldják a szellemi-morális gátakat! Nem a gondolatok szabad-játékává válnak, hanem sátáni lehetőséggé. Egymás lenézése nem csak magyar jellemző. „A kultúra alapvető sajátossága, hogy messzemenően bizalmatlanná tesz a köreinken kívüliek iránt, vagyis nemcsak a germán tartja alacsonyabb rendű lénynek a zsidót, hanem a futballista is a zongoristát. Hiszen végül is minden a határai által létezik,...” – írja Robert Musil „A tulajdonságok nélküli ember” című munkájában, a kultúra árnyoldaláról (Kalligram, Pozsony, 1995.) Bizonyára, az oktatásban is többet kellene beszélnünk azokról az időszakokról, amikor az egyes embereket, s lehet, hogy csoportjaikat is foglalkoztatta, hogyan tudnának kimenekülni magukból. Még a pszichológia, szociálpszichológia sem kezeli a lokális, valamint a regionális személyi-környezetet a jellem-szerkezet keverődényeként – holott meghatározó szerepe van – mind a széttartó (divergens), mind az összetartó (konvergens) szerkezetek kialakulásában.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

OKTATÁSI PROBLEMATIKÁK MINDIG SZEREPELNEK KÖNYVEIDBEN.

A nevelés – E. Kriek német nevelésfilozófus megfogalmazásában (1920) – „*ösfunkció*”, hozzátehetjük, az *egyetlen külső kód*, ami szervesen tartozik az emberhez (is), mert az állatoknál hasonlóan vannak neveléssel azonosítható mozzanatok. Az egyetemek korábbi nemzetközi trendjei *szabványok*, a tárgyak a szellemi önkény alakzatai voltak, a régi tanári kar külön érdekeit beburkolta értelmezéseibe. Úgy vélem az oktatáspolitikai meghatározása nem a tanulók feladata, hanem a felhatalmazott kormányzaté. Páskándi Géza közelített rá egy, az oktatás szempontjából is fontos társadalmi feltétel *kedvezőtlen* alakulására, amikor azt írta: „...csökkenhet a halandóság úgy is, hogy az «élő halottak» szaporodnak: a hagyomány iránti közöny, a céltalanság, erkölcsi semlegesség, «nihil», akarattalanság áldozatai.” De belelapozhatunk az erdélyi oktatás *Fehér Könyvébe* is e vonatkozásban. A nevelés főbb tendenciáira tekintettel kérdezhetjük, mit jelent a nemzeti szellemű nevelés? „...nemzeti az a nevelés, a mely a nemzet helyzetének és a *nép jellemének* megfelel.” – vélekedett Wesselényi Miklós. Különösen az egyetemen a jelen összetettségének, lezáratlan differenciálódásának megértésére, önállóságra, *tevékenységre*; nemzeti önismeretre kell. A magyar nevelés-oktatás az elmúlt évszázadokban is mindig tájékozódott a világban érzékelhető elvek, eljárások, módszerek iránt, átszűrve azt a hagyományokon.

Adott helyzetben dől el, hogy aki morálisan helyesen akar eljárni, cselekvését milyen elv, érték nyomán szervezi, amelyben szerepet játszik a választás szabadsága. Még ebben a vonatkozásban is alakulhat úgy, hogy az emberek sorsközösséget sem akarnak vállalni bizonyos csoportokkal, lehet, hogy a múltjukat és a jövőjüket sem akarják tudni – ez is a választás szabadsága. Nem érdekel bennünket a másik, a másik sorsa, a másik mondanivalója, ez az iszony termelődésének egyik csatornája. Az önfeláldozásban az élet eszmévé válik, gondoljunk az öngyilkos merénylőkre – ez is lehet az emberi választás szabadsága. Mire megyünk azonban, ezekkel a szabadságokkal? – semmire, mert ezeknek a szabadságoknak csak áldozatai vannak! Az elhallgatást, az elfojtást nem lehet békés együttműködésre cserélni. A szellemi önkény megnyilvánulásai sokfélék.

A magyarságnak történelmi tárgyválasztása évezredekkel ezelőtt az *ij* volt, s még napjainkban is *előfeszített* állapotban van. Az oktatás szempontjából vannak érzékenyebb kérdések, amelyekről a tanárok általában nem beszélnek, mert nincs idő, vagy bizonytalankodás a témák tekintetében vagy, mert véleményük nem egyezik a még képviselhetővel. Ennek következményeiből, illusztrációként néhány problémahalmaz: (a) Különösen a 20. század történelméből megtanulhatjuk, hogy az öldökléshez nemcsak a gyűlölet és a háború vezethet, *hanem kombinációjuk a bürokráciával, a közszolga vak engedelmességével is*. Kérdezhetjük, hogy mekkora a rés, a vak engedelmesség és a szabályzat megkövetelte engedelmesség között? Egy szóval fejezhetjük ki: *emberméltóságnyi*. (b) Az elfojtott mindig jelen van, hozzátapad a gondolatokhoz, érzelmekhez. Azért bukannak fel, ismétlődnek újra régi gondolatok, mert a gondolkodásban valakik ismét ugyanott tartanak. Ezt tapasztalunk az elmúlt két évtizedben is. Ebből adódóan úgy véljük, hogy szükség van e területen olyan, a tudományosság alapján álló egyetemi képzésre, amely: segíti a magyar történelem és (benne a magyar hadtörténelem), a hagyományok megértését valamint kölcsönha-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

tását más történelmekkel, kiemelve a magyar kultúra az emberek képességeinek, tehetségének pozitív értékeit, más kultúrákban való tájékozódást, a szimbólumok jelentésének, szociálpszichológiai tartalmának megértését; az identitás megerősítését. Segítse, Magyarország jelenlegi helyzetében a progresszivitás szükségességének elfogadását, a magyar kultúra szokás és normarendszerének, viselkedési készletének, alkalmazkodó képességének megújítását, a modern körülmények közötti innovativitás szellemi és szakértői feltételeinek megteremtését.

Úgy gondolom, ha az *első három év* – az alapkondíciók kialakulásában, megszilárdulásában – *meghatározó* egy ember életében, akkor *egy nép életében, az első háromszáz évet* is hasonlóképpen értékelhetjük. Államalapítás utáni történelmünkben, s ez az *Árpád-házi királyok* időszaka. Ebben az időszakban, a pogány és a keresztény gondolkodási-viselkedési készletek, még jelentősen átfedtek egymást. Az olyan kifejezéseink, mint a belvillongások hatásának nyomán a *“külső-belső ellenség”* vagy cselként *“rászedni”* az ellenséget ekkor alapozódtak meg, de a hadviselés nem nélkülözte a pogánykori kegyetlenkedést (megvakítás, nyelv kivágása stb.) sem. Szükségszerűen alakultak és kapcsolódtak egymásba az évezredek során a tudat történelmi struktúrái: *a mitológiai, taktikai, stratégiai, a technikai és logisztikai*. A gondolkodásban a jelzett tudat-mezők igen közel lehetnek és vannak egymáshoz, gyakran átfedik egymást. *A katonai kultúra történelmi ciklusai is tartalmazzák: (a) destruktív erőszak (b) heroizmus; (c) patriotizmus; valamint (d) az ipari hadviselés. Jelenkorunk verseny-alapú társadalmában a politikai és a gazdasági területek vezérlő-közege is katonai*. Korábbi kutatásaim egyik eredménye, hogy a hadsereg ugyanazt a mechanizmust alkalmazta történetileg önmagára – s ez mély archaizmus – mint az ember a vadon élő lovakra, vagy a vadász, a vadászsólyomra: *befogás, betörés, beidomítás, bevetés*. Ez egy mély archaizmus, amit igen stabil, «szerves» folyamatként lehet felfogni. A világ a küzdelmi ösztön szempontjából aszimmetrikus, csak *erősök és gyengék* vannak benne. A történelem azt mutatja, hogy az életfolyamatban soha nem volt semmilyen valódi korlát a küzdelmi ösztön előtt, ezért mindig kiléphetett a szocializált mezőből.

Lezsák Sándor szép vallomása nyomán („Himnusz kívülről, belülről” Kairosz Kiadó 2012) – magam is úgy gondolom – hogy egy nép életében, az elmúlt évszázadokban kidolgozódott, s áthagyományozódott *bensőleges értékek* a valóban megtartók, megerősítők. Az ember, az emberi jelekre a legfogékonyabb, de nem mindenki gondolkodik el magán az emberen, az emberi jelenségen. Mivel az egyetemi képzés időszakában alakul ki a hallgatók felnőttkori gondolkodásának tartós szerkezete, ezért különösen a tanárok közül pedagógiai, szociológiai, pszichológiai, filozófiai végzettségűeknek az emberi gondolkodás, a komplex emberi problémák felé fordul az érdeklődésük.

E kötet *nem* a múltba-vágyást, *nem* az archaikus magyar kultúrában való elveszést ösztönzi, és *különösen nem* más kultúrák *lebecsülését*, vagy más kultúrákkal szembeni önmeghatározásunkat, hanem csupán maradandó értékeinkről, „régiségeinkről” való gondolkodást, önmagunk és valóságunk természetének jobb megértését, mert a bennünk lévő, bennünket körülölgő archaizmusok, mindig valamilyen rezonancia szinten jelen vannak

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

modern életünkben is. Csoóri Sándor (A hagyomány rejtett oldala, 2005) írja: *„...minden népnek vannak tisztelni és követni való lángelméi, de ha a saját művészetük felől próbáljuk megérteni a népeket, nyugodtan kijelenthetjük, hogy a maga módján minden nép lángelme...Államot teremteni Szent István-i módon titáni erőfeszítés és tehetség, de fenntartani benne az életet csak munkával és kultúrával lehet. Naponta föllobbanó képzelettel. Ebbe a történelmi folyamatba a népi kultúra mindenkor éppúgy beletartozik, mint az, amit magas kultúrának nevezünk.”* Egyetértve Csoóri Sándorral, hozzáteszem, a mesevilág, a nyelv, a zene, a faragások, a táncok, a közmondások – sorához, hogy ebbe a mezőbe tartozik a mi esetünkben a haza védelmével, őrizetével kapcsolatos (katonai) gondolkodás, melynek alapjait, már az Árpád-kori törvények is rögzítették. *Az eredeti népi, még élő hagyaték, de gondoljunk arra, hogy az 50-es, 60-as, 70-es munkáshagyományok melyet a „népi” helyébe akartak állítani, szinte megsemmisültek.*

Nem lehet kérdéses, hogy ragaszkodnunk kell évezredek alatt megteremtődött eredetiségünkhöz, a mások érdekeit szolgáló kulturális klónozás, vagy egy erőszakosan kikényszerített hibrid-kultúrával szemben. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani Lezsák Sándor költőnek, valamint Dr. Busch Béla ügyvédnek, tanárkollégámnak az értékes kötetekért, melyek a téma eddigi, és további vizsgálatában egyaránt sokat segítenek, külön köszönöm Kató Zsoltnak, a kiadónak a kötet tervezését, gondozását és szép kiállítását.

Köszönöm a beszélgetést.

Dr. Ujházi Loránd